

Nr 7.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 17 kap. handelsbalken.

Genom en den 5 december 1952 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 7, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

lag om ändring i 17 kap. handelsbalken.

Härigenom förordnas, att 17 kap. 4, 11, 12 och 18 §§ handelsbalken¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Nuvarande lydelse:

4 §.

Är gäldbunden — — — kortare tid.
Förmånsrätt i — — — nämnda lag.

11 §.

Därefter skall — — — lag sägs.
Därefter skola, — — — är sagd.
Sedan uttages fordran å sådan på tiden efter konkursansökningens ingivande belöpande sjukhjälp eller livränta, som det enligt lag angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete åligger gäldenären att utgiva.

Föreslagen lydelse:

4 §.

Är gäldbunden — — — kortare tid.
Förmånsrätt i — — — nämnda lag.
Har på grund av införsel jämlikt 1, 19 eller 20 § lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta innehållits avlönings-, pensions- eller livräntebelopp, som skulle utgått med förmånsrätt enligt första eller andra stycket, gälla samma förmånsrätt för fordran å det sålunda innehållna beloppet.

11 §.

Därefter skall — — — lag sägs.
Därefter skola, — — — är sagd.
Sedan uttages fordran å sådan på tiden efter konkursansökningens ingivande belöpande sjukhjälp eller livränta, som det enligt lag angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete åligger gäldenären att utgiva. *Har på grund av införsel jämlikt 1, 19 eller 20 § lagen om införsel i avlöning, pension eller livränta innehållits livräntebelopp, som skulle*

¹ Senaste lydelse av 4 och 11 §§ se 1937:525, av 12 § se 1946:777 och av 18 § se 1861:59.

1 Bihang till riksdagens protokoll 1953. 9 saml. 1 avd. Nr 7.

Nuvarande lydelse:

Förmånsrätt efter — — — enligt 4 §.

12 §.

Sist skola, i den mån ej bättre rätt äger rum jämlikt 6 §, med förmånsrätt ur gäldenärens egendom så i fast som löst gäldas med lika rätt sins emellan: *statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, särskild skatt å förmögenhet, utskiftningsskatt, ersättnings-skatt, värnsskatt, krigskonjunkturskatt*, allmän kommunalskatt, landstingsmedel, tingshusmedel, *skogsaccis*, pensionsavgift enligt lagen om folkpensionering samt av statsverket förskjutna försäkrings- och tilläggsavgifter enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, samtliga skatter och avgifter dock endast om de enligt verkställd debitering förfallit till betalning innan beslutet om egendomens avträdande till konkurs meddelas men ej tidigare än två år före konkursansökningens ingivande. Förmånsrätt som nu sagts må dock icke åtnjutas för utskylder eller avgifter, som påförts på grund av eftertaxering och som eljest skolat förfalla till betalning före den tid, för vilken förmånsrätt enligt första punkten åtnjutes.

18 §.

Böter äga minsta rätt.

Föreslagen lydelse:

utgått med förmånsrätt enligt näst-föregående punkt, gälle samma förmånsrätt för fordran å det sålunda innehållna beloppet.

Förmånsrätt efter — — — enligt 4 §.

12 §.

Sist skola, i den mån ej bättre rätt äger rum jämlikt 6 §, med förmånsrätt ur gäldenärens egendom så i fast som löst gäldas med lika rätt sins emellan: *statlig inkomstskatt, statlig förmögenhetsskatt, utskiftningsskatt, ersättningsskatt, konjunkturskatt*, allmän kommunalskatt, landstingsmedel, tingshusmedel, pensionsavgift enligt lagen om folkpensionering samt av statsverket förskjutna försäkrings- och tilläggsavgifter enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, samtliga skatter och avgifter dock endast om de enligt verkställd debitering förfallit till betalning innan beslutet om egendomens avträdande till konkurs meddelas men ej tidigare än två år före konkursansökningens ingivande. Förmånsrätt som nu sagts må dock icke åtnjutas för utskylder eller avgifter, som påförts på grund av eftertaxering och som eljest skolat förfalla till betalning före den tid, för vilken förmånsrätt enligt första punkten åtnjutes.

Enahanda förmånsrätt tillkomme kronan för fordran å belopp, som innehållits genom löneavdrag för utskylder eller avgifter vilka avses i första stycket eller på grund av införsel för utskylder eller allmänna avgifter, dock endast i den mån innehållandet skett innan beslutet om egendomens avträdande till konkurs meddelas men ej tidigare än två år före konkursansökningens ingivande.

18 §.

Böter och viten ävensom fordran å belopp, som innehållits på grund av införsel för böter eller viten, äga minsta rätt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1953. I samband därmed skall följande iakttagas.

De nya bestämmelserna skola icke äga tillämpning i konkurs, vari beslut om egendomsavträde meddelats före bestämmelsernas ikraftträdande. I 12 § angiven förmånsrätt skall, under enahanda förutsättningar som där angivits, gälla jämväl för statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, särskild skatt å förmögenhet, värnsskatt, krigskonjunkturskatt och skogsaccis samt för kronans fordran å belopp, som genom löneavdrag eller på grund av införsel innehållits för utskylder som nu sagts.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås att i 17 kap. 12 § handelsbalken införes en bestämmelse om förmånsrätt för kronans fordringsanspråk hos arbetsgivare å belopp, som denne jämlikt uppbördsförordningen innehållit genom löneavdrag för arbetstagares skatt. Vidare föreslås att i förmånsrätts hänseende skall med nyssnämnda fordringsanspråk jämnställas kronans fordran å icke redovisade införselmedel avseende skatt.

Det sist sagda har i sin tur föranlett förslag om en reglering i 17 kap. handelsbalken av förmånsrätten även i övriga fall, då medel, som innehållits genom införsel i avlöning, pension eller livränta, icke vederbörligen redovisats. Den nu angivna regleringen innebär emellertid allenast ett lagfästade av vad som redan nu, utan uttryckliga bestämmelser, gäller.

Slutligen föreslås att den i 17 kap. 12 § nämnda balk gjorda uppräknningen av vissa skatter och utskylder, för vilka förmånsrätt åtnjutes, kompletteras i anledning av nytillkommen skattelagstiftning.

Inledning.

Sedan vid 1945 års riksdag beslut fattats om genomförande av ett nytt uppbördssystem, antogs vid 1946 års riksdag ett härav föranlett förslag om ändrade bestämmelser rörande förmånsrätt för skatt. *1949 års uppbörds-sakkunniga* (landskamreraren A. G. A. Wigert, ordförande, häradssekreteraren G. M. E:son Alin, nuvarande regeringsrådet S. E. Jarnerup, ekonomidirektören P. Prydz, ombudsmannen E. A. Sätterberg och kronokamreraren B. E. V. Åkerstedt), åt vilka uppdragits att verkställa en översyn av uppbördsreglerna och därmed sammanhängande bestämmelser, har den 24 januari 1952 avlämnat ett *betänkande med förslag till vissa ändringar i uppbördsförfarandet* (SOU 1952: 1). I detta betänkande har föreslagits vissa ändringar bl. a. i förmånsrättsbestämmelserna.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgivits av ett stort antal myndigheter och sammanslutningar.

Beträffande innehållet i betänkandet och remissyttrandena i det avseende, varom här är fråga, får utskottet hänvisa till framställningen å s. 7—20 i propositionen.

Gällande bestämmelser m. m.

Bestämmelserna om borgenärs förmånsrätt i gäldenärs egendom återfinns i 17 kap. handelsbalken. Reglerna om förmånsrätt för skatt har upptagits i 6 och 12 §§ nämnda kapitel. I samband med en närmare redogörelse för innehållet i dessa båda paragrafer skall övriga förmånsrättsbestämmelser kortfattat beröras.

Enligt 2 § skall »vad i gäldenärs bo finnes, som hörer annan till, — — — först uttagas».

Nämnda stadgande avser den separationsrätt, som tillkommer rättsägare beträffande honom tillhörig egendom. Utgöres denna egendom av penningmedel, förutsättes att dessa hålles avskilda från gäldenärens egendom (jfr lagen den 5 maj 1944 om redovisningsmedel). Har så ej skett och har medlen tagits i anspråk av gäldenären, måste ersättningsanspråk mot gäldenären vid dennes konkurs i allmänhet göras gällande genom bevakning. Huruvida därvid någon förmånsrätt kan medges, blir helt beroende av fordringens art.

I 3 § stadgas bland annat om förmånsrätt i lös pant.

Enligt 4 § föreligger förmånsrätt för, bland annat, »betjänters och tjänstehjorns lön för sista året» samt »annan arbetares dagpenning eller avlöning, den där ej stått inne längre än sex månader efter förfallodagen» samt vidare för vissa livräntor och pensioner.

Om bland annat hyresvärds förmånsrätt för hyresfordran stadgas i 5 §.

Enligt 6 § äger kronan förmånsrätt till betalning ur fast egendom för skogsvårdsavgift ävensom kommun eller annan menighet enahanda förmånsrätt för fastighetsskatt, vilken skall utgå för egendomen och utgöras av den, som innehaft densamma med äganderätt eller ock med fideikommissrätt eller eljest på grund av testamente, därest skatten icke stått inne längre än ett år efter förfallodagen. Dylik förmånsrätt åtnjutes vidare för bland annat årliga avbetalnings- och räntebelopp i anledning av avlösning av vissa frälseräntor samt för avbetalningar och räntor å lån från statens avdiktningsslånefond.

I 7 § avhandlas förmånsrätt för förlagsinteckning och inteckning i jordbruksinventarier. I 8 § talas om förmånsrätt bland annat då lös egendom tagits i mät för fordran och i 9 § då inteckning finns i fast egendom eller sådan egendom utmätts för fordran. Förmånsrätt för myndlings fordran i förmyndarens konkurs föreskrives i 10 §.

I 11 § första stycket stadgas, att »därefter skola, utan förmånsrätt sig emellan, gäldas: kyrkors, fattigkassors och sockenmagasiners fordringar hos deras föreståndare; kronans, rikets ständers, städers och allmänna av Konungen stadsfästade kassors, penningeverks och inrättnings fordringar hos de tjänstemän, som äro satte att deras inkomster uppbära, för vad av sådan uppbörd hos dem inestår; fordringar hos utmättningsmän och andra, som äga att med utsökningsmål taga befattning eller fått ut-

mätningmans uppdrag att verkställa indrivning, för vad till dem i sådan egenskap överlämnats; så ock fordringar i övrigt hos kronans ämbets- eller tjänstemän för egendom, som desse, i och för ämbete eller tjänst, emottagit». Enligt 11 § andra stycket föreligger förmånsrätt för vissa livräntor.

I 12 § har upptagits bestämmelser av innebörd, att sist skola, i den mån ej bättre rätt äger rum jämlikt 6 §, med förmånsrätt ur gäldenärens egendom så i fast som löst gäldas med lika rätt sinsemellan: statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, särskild skatt å förmögenhet, utskiftningsskatt, ersättningsskatt, värnskatt, krigskonjunkturskatt, allmän kommunalskatt, landstingsmedel, tingshusmedel, skogsaccis, pensionsavgift enligt lagen om folkpensionering samt av statsverket förskjutna försäkrings- och tilläggsavgifter enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, samtliga skatter och avgifter dock endast om de enligt verkställd debitering förfallit till betalning innan beslutet om egendomens avträdande till konkurs meddelas men ej tidigare än två år före konkursansökningens ingivande. Nu angiven förmånsrätt åtnjutes dock icke för utskylder eller avgifter, som påförts på grund av eftertaxering och som eljest skolat förfalla till betalning före den tid, för vilken förmånsrätt enligt vad nyss nämnts åtnjutes.

I detta sammanhang må även erinras om bestämmelsen i 18 § att böter äger minsta rätt.

Uttryckliga bestämmelser angående förmånsrätt för kronans fordran å skatt, som arbetsgivare innehållit eller bort innehålla å arbetstagares lön, har icke meddelats. I praxis (jfr NJA 1931 s. 386 och 1949 s. 318) har emellertid fastslagits att förmånsrätt enligt 4 § åtnjutes i arbetsgivares konkurs för innehållna, icke inlevererade *införselmedel* avseende anställdas utskylder. Därvid har ansetts att den fordringsrätt till de innehållna medlen, som övergått till det allmänna, är förenad med samma förmånsrätt som tillkom löntagarna för deras löne-medel. Däremot har fordran å av arbetsgivare *genom löneavdrag innehållna medel* i praxis icke tillerkänts någon förmånsrätt (jfr NJA 1949 s. 66 och 318, vilka rättsfall emellertid avse blott innehållen preliminär A-skatt).

Ursprungligen innehöll 17 kap. handelsbalken icke några bestämmelser om förmånsrätt för utskylder fränsett visst stadgande om förmånsrätt för ränta av fast egendom, vartill motsvarighet nu finnes i 6 §. Först genom förordningen den 8 oktober 1861, nr 59, infördes i 12 § bestämmelsen, att »därnäst have kronan företräde till lös egendom för gäldenärs utskylder sista och löpande året, de där ej för fast egendom utgå». Detta stadgande avsåg blott *kronoutskylder*. Förmånsrätt för *kommunala utskylder* infördes först genom lagen den 25 april 1889 ang. förändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken.

Genom lagen den 20 december 1946 (nr 777) om ändrad lydelse av 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken har sistnämnda paragrafer erhållit sin nuvarande lydelse. Denna lagändring tillkom på grundval av förslag, som upptagits i proposition nr 376 till 1946 års riksdag. I sistnämnda proposition framhölls bland annat, att omfattningen av förmånsrätten syntes

böra begränsas att avse allenast *debiterad* skatt. Därigenom komme förmånsrätten att avse kvarstående och tillkommande skatt samt därjämte preliminär B- och C-skatt. Att förmånsrätten ansåges böra anknytas till debiterad preliminärskatt men icke till preliminär A-skatt berodde därpå att den förra skatten särskilt restfördes samt avräknades från den slutliga skatten med hela det debiterade beloppet, oavsett om detta erlagts eller ej. Då den debiterade preliminärskatten således ur uppbördssynpunkt vore att likställa med kvarstående och tillkommande skatt, syntes den även med avseende å förmånsrätten böra behandlas lika med dessa skatter. Den preliminära A-skatten däremot restfördes icke och avräknades från den slutliga skatten med endast det belopp, som verkligen erlagts. Då nämnda skatt, om den icke erlades, komme att öka den kvarstående skatten i motsvarande mån, borde den i förmånsrättshänseende icke betraktas såsom en fristående skatt utan anses ingå i den kvarstående skatten. Den olikhet, som i fråga om förmånsrätten sålunda uppkomme mellan debiterad preliminär skatt och annan preliminär skatt, kunde naturligen kritiseras ur rent principiella synpunkter men finge dock anses motiverad av skatternas i uppbördshänseende skilda natur.

Departementschefen.

Vid remiss till lagrådet den 21 mars 1952 av ett inom finansdepartementet upprättat lagförslag i ämnet anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Sköld*, följande.

»Bestämmelserna om förmånsrätt för gäldenären påförd skatt återfinns, om här bortses från de i 17 kap. 6 § handelsbalken upptagna reglerna om förmånsrätt till betalning ur fast egendom för fastighets-skatt m. m., i 12 § samma kapitel. I sistnämnda paragraf angiven förmånsrätt avser, som av den tidigare lämnade redogörelsen framgår, vissa uppräknade skatter och avgifter till den del dessa enligt verkställd debitering förfallit till betalning innan beslut om egendomens avträdande till konkurs meddelats men ej tidigare än två år före konkursansökningens ingivande.

Mot utformningen av de nu antydda bestämmelserna har riktats vissa invändningar.

Bestämmelserna erhöll sin nuvarande utformning genom beslut vid 1946 års riksdag. Dessförinnan gällde att förmånsrätten avsåg utskylder och avgifter »för sista och löpande året». Detta innebar att förmånsrätten omfattade även vissa skatter och avgifter, som förföll till betalning efter det egendomen avträtts till konkurs. Då förmånsrätten numera är avgränsad till skatter och avgifter, som enligt verkställd debitering förfallit till betalning före det beslut om egendomens avträdande till konkurs meddelats, innebär detta — som från några håll påpekats — en viss försämring av kronans förmånsrätt i förhållande till vad tidigare gällt. Någon förmånsrätt föreligger med andra ord icke för kvarstående skatt, som avser sista och löpande årets inkomster.

De sakkunniga har vid behandlingen av denna fråga erinrat om att 12 § med sin nuvarande utformning ger förmånsrätten en vidare omfattning bakåt i tiden än vad förut var fallet. Då de sakkunniga icke funnit de nya reglerna medföra några egentliga olägenheter, har ändrade bestämmelser härutinnan icke föreslagits.

Även för egen del anser jag att någon ändring av bestämmelserna i nu ifrågakommande hänseende i allt fall icke för närvarande bör vidtagas. Jag vill erinra om att de antydda konsekvenserna av 1946 års lagändring var förutsedda vid lagstiftningens genomförande. I den förut omnämnda propositionen nr 376 till sistnämnda års riksdag framhölls (s. 15—16) sålunda, att om förmånsrätt skulle åtnjutas — såsom hade ifrågasatts — beträffande skatt, som förfallit eller förfölle till betalning »under sistförflutna eller löpande uppbördsår», detta innebure att förmånsrätten skulle omfatta preliminära skatter som belöpte på inkomst hänförlig till tiden efter konkursutbrottet. En sådan anordning tedde sig mindre tillfredsställande. Någon anledning till ett förändrat bedömande av förevarande spörsmål synes nu knappast föreligga.

I 12 § göres en direkt och fullständig uppräknig av de skatter och avgifter, som där angiven förmånsrätt avser. Såsom omfattade av förmånsrätten angives bl. a. statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, särskild skatt å förmögenhet, allmän kommunalskatt, landstingsmedel, tingshusmedel och pensionsavgift enligt lagen om folkpensionering.

I skattskyldig påförd slutlig eller tillkommande skatt ingår eller kan ingå bl. a. statlig inkomstskatt, statlig förmögenhetsskatt, allmän kommunalskatt och folkpensionsavgifter. De ifrågakommande skatterna eller avgifterna debiteras å respektive skattetitlar. Även å de utsända debetsedlarna finnes angivet hur den slutliga eller tillkommande skatten fördelar sig å olika skattetitlar. Det kan följaktligen icke råda någon tvekan om att sådana i slutlig eller tillkommande skatt ingående skatter och avgifter, som omnämnts i 12 §, omfattas av där angiven förmånsrätt.

Preliminär B- och C-skatt erlägges i enlighet med en av den lokala skattemyndigheten verkställd debitering, vilken grundar sig antingen på den årliga taxeringen året före inkomståret eller på särskild preliminär taxering. Av debiteringen liksom även av debetsedlarna framgår storleken av de skatter och avgifter, som erlägges preliminärt. I räkenskaperna uppdebiteras däremot endast summa preliminär B- och C-skatt, utan fördelning å skattetitlar.

I fråga om preliminär A-skatt är läget i viss mån annorlunda. Denna skatt utgår icke enligt verkställd debitering utan uttages genom löneavdrag, som beräknas antingen med ledning av uppgifter i fastställda skattetabeller eller, undantagsvis, med viss procent av lönebeloppet. Det genom löneavdrag innehållna beloppet avses i princip skola omfatta alla sådana på inkomsten belöpande skatter och avgifter, vilka skall erläggas preliminärt.

Vid anmälan i statsrådet den 18 oktober 1946 av den förut omnämnda propositionen nr 376 framhölls (s. 15), att förmånsrätten enligt 12 § borde,

såsom ock skedde, begränsas till debiterad skatt. Vederbörande departementschef underströk, att förmånsrätten därigenom komme att avse kvarstående och tillkommande skatt samt därjämte preliminär B- och C-skatt.

Det sist återgivna innebär alltså, att förmånsrätten förutsattes omfatta även debiterad preliminär skatt, oaktat att densamma icke finnes i räkenskaperna uppförd under de olika skatttitlarna. Mot denna uppfattning riktades icke några invändningar vid ärendets behandling i lagrådet eller eljest vid lagstiftningens genomförande.

Föreningen Sveriges kronokamrerare har i sitt yttrande över uppbördssakkunnigas nu ifrågavarande förslag uttalat den meningen att av författningstexten kunde dragas den slutsatsen, att förmånsrätten icke omfattade debiterad preliminär skatt eftersom sådan skatt icke i räkenskaperna uppdebiterades å de i slutlig skatt ingående skatttitlarna utan i en enda summa.

Uppbördssakkunniga har å sin sida utgått från att departementschefens nyss återgivna uttalande gäve uttryck för gällande rätt samt därutöver framhållit att förmånsrätten finge anses omfatta jämväl sådan konkursgäldenären avseende preliminär A-skatt, som enligt beslut av länsstyrelse eller kronokamrerare uppdebiterats på grund av att konkursgäldenärens arbetsgivare vid verkställd undersökning befunnits ha underlåtit att i behörig ordning verkställa löneavdrag.

För egen del har jag den uppfattningen att bestämmelserna i 17 kap. 12 § icke innefattar längre gående krav än att fråga skall vara om i nämnda paragraf angivna skatter och avgifter, vilka ingå i debiterad preliminär, slutlig eller tillkommande skatt, oavsett om därvid någon specifikation å de särskilda skatttitlarna ägt rum eller ej. Då några nya omständigheter av beskaffenhet att påverka bedömandet av denna fråga icke tillkommit sedan år 1946, då lagstiftaren måste anses ha godtagit en sådan uppfattning, finner jag nu icke påkallat att förorda någon omredigering av lagtexten. Jag vill även uttala min anslutning till de sakkunnigas uppfattning, att till sådan debiterad skatt, som omfattas av förmånsrättsreglerna, även är att hänföra s. k. uppdebiterad preliminär A-skatt. Sådan uppdebitering sker med tillämpning av bestämmelserna i 24 § kungörelsen den 30 december 1946, nr 890, med vissa föreskrifter angående tillämpningen av uppbördsförordningen och innebär att länsstyrelse eller lokal skattemyndighet i stad i räkenskaperna uppdebiterar det belopp, som arbetsgivare vid verkställd undersökning befunnits ha felaktigt underlåtit att genom löneavdrag innehålla.

De sakkunniga ha föreslagit vissa ändringar i den förteckning över skatter och avgifter, som finnes upptagen i 12 §. Då förordningarna om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt och om särskild skatt å förmögenhet numera ersatts av förordningarna om statlig inkomstskatt och om statlig förmögenhetsskatt, bör — såsom de sakkunniga föreslagit — stadgandet omredigeras i enlighet härmed. Däremot delar jag icke de sakkunnigas mening att från uppräknningen bör uteslutas värnskatt, krigskonjunkturskatt och skogsaccis. Väl har bestämmelserna om dessa skatter i princip upphört att

gälla, men av olika skäl kan alltjämt ifrågakomma bevakning av sådana skatter i konkurs. Jag vill även erinra om det i proposition nr 79 till innevarande års riksdag framlagda förslaget till förordning om konjunkturskatt för år 1952. Skulle riksdagen fatta beslut om införande av en sådan skatt, bör samma förmånsrätt gälla beträffande konjunkturskatt som beträffande de förut omnämnda skatterna. Jag föreslår följaktligen att förslag härom underställes riksdagen.

Jag får i detta sammanhang framhålla, att jag icke anser mig böra föreslå att förmånsrätten skall gälla även i avseende å skatt enligt förordningen den 30 mars 1951, nr 151, angående en tillfällig skatt i syfte att motverka vissa investeringar i varulager och inventarier (investeringsskatt) eller enligt förordningen den 14 december 1951, nr 794, om särskild avgift vid vissa investeringar (investeringsavgift). Anledningen härtill är den speciella naturen hos dessa skatter. De ha icke tillkommit i syfte att tillföra det allmänna skatteintäkter; deras uppgift har varit eller är att verka dämpande på den av överkonjunkturen föranledda investeringsbenägenheten.

Jag torde härefter få övergå att behandla frågan om förmånsrätt i arbetsgivares konkurs för skatt, som innehållits å arbetstagares lön. Innan jag närmare ingår på ämnet må först erinras om gällande bestämmelser rörande arbetsgivares skyldighet att verkställa löneavdrag.

Bestämmelserna härom återfinnes i 46—52 §§ uppbördsförordningen och kan i korthet sammanfattas på följande sätt.

Arbetstagare, som har att erlagga *preliminär A-skatt*, skall till sin arbetsgivare överlämna mottagen debetsedel å sådan skatt. Arbetsgivaren skall vid varje löneutbetalningstillfälle verkställa löneavdrag för skatt med ledning av vid debetsedeln fogad skattetabell. Sålunda innehållna medel skall redovisas till uppbördsmyndigheterna senast under nästföljande uppbördstermin.

Underlåter arbetstagaren att överlämna debetsedeln, är arbetsgivaren skyldig verkställa löneavdrag med 25 procent. Företer arbetstagaren efter det sådant avdrag gjorts vederbörlig debetsedel och framgår därvid att avdrag gjorts med större belopp än som skall inbetalas under närmast följande uppbördstermin, har arbetsgivaren att återbetala överskjutande belopp till arbetstagaren.

Avser lönen icke bestämd tidsperiod eller uppbäres den icke vid regelbundet återkommande tillfällen, skall löneavdrag göras med viss procent av lönen.

Skyldighet att verkställa löneavdrag föreligger jämväl för *preliminär B-skatt*, nämligen om den lokala skattemyndigheten icke förordnat att arbetstagare, som påförts sådan skatt, själv äger erlagga skatten.

När fråga är om preliminär A-skatt och sådan preliminär B-skatt för vilken löneavdrag verkställs, gäller enligt 55 § uppbördsförordningen att om lokal skattemyndighet genom jämkning nedsatt den preliminära skatten

och om genom löneavdrag innehållits större belopp än som genom jämkningsbeslutet skall inbetalas under närmast infallande uppbördstermin, arbetsgivaren skall återbetala överskjutande belopp till arbetstagaren.

Löneavdrag för gäldande av *kvarstående skatt* skall av arbetsgivaren verkställas huvudsakligen i sådana fall, då skyldighet föreligger att göra löneavdrag för preliminär skatt. Har arbetstagaren icke till arbetsgivaren överlämnat debetsedel å slutlig skatt eller för arbetsgivaren uppvisat sådan debetsedel eller ock intyg av lokal skattemyndighet att arbetstagaren icke har att erlägga kvarstående skatt, skall arbetsgivaren verkställa löneavdrag för kvarstående skatt med 25 procent av lönen. Företer arbetstagaren efter det sådant avdrag gjorts vederbörlig debetsedel, skall om återbetalning gälla vad som i motsvarande hänseende föreskrivits beträffande preliminär A-skatt.

I 97 § uppbördsförordningen stadgas, att om arbetsgivare verkställt löneavdrag men icke inbetalat innehållet belopp i föreskriven tid och ordning, beloppet må uttagas hos arbetsgivaren i samma ordning som stadgats i fråga om indrivning av skatt, därvid arbetsgivaren skall å beloppet erlägga restavgift. Vidare må erinras om den förut omnämnda bestämmelsen i samma paragraf att arbetstagaren är fri från betalningsansvar för motsvarande skattebelopp, ändå att på grund av arbetsgivarens obestånd det innehållna icke kan utfås hos denne.

Överstiger erlagd preliminär skatt motsvarande slutliga skatt, skall enligt 89 § samma förordning vederbörande länsstyrelse till den skattskyldige återbetala det överskjutande beloppet.

Enligt 95 § uppbördsförordningen är arbetsgivare, som utan skälig anledning underlåtit att verkställa föreskrivet löneavdrag, jämte arbetstagaren ansvarig för mot löneavdraget svarande skatt. Arbetsgivarens ansvarighet kan dock göras gällande endast om arbetstagaren underlåter att efter anmaning erlägga ifrågavarande skatt. Felande belopp kan uttagas hos arbetsgivaren i samma ordning som stadgats i fråga om indrivning av skatt. Arbetsgivare, som betalt skatt i enlighet med nu återgivna bestämmelser, äger söka beloppet åter hos arbetstagaren.

Av det tidigare anförda framgår, att några uttryckliga bestämmelser om förmånsrätt i arbetsgivarens konkurs för skatt, som denne innehållit å arbetstagarens lön, icke meddelats. Huruvida detta oaktat förmånsrätt i sådant hänseende skulle förefinnas har tidigare varit i viss mån tveksamt. Genom några av högsta domstolen år 1949 avgjorda mål (NJA 1949, s. 66 och 318) har emellertid rättsläget klarlagts; någon sådan förmånsrätt föreligger icke.

Det torde vara erforderligt att något beröra de spörsmål, som genom de nyss antydda avgörandena i högsta instans vunnit sin lösning.

Enligt 17 kap. 4 § handelsbalken åtnjutes där angiven förmånsrätt bland annat för »betjänters och tjänstehjans lön för sista året, annan arbetares dagpenning eller avlöning, den där ej stått inne längre än sex månader efter förfallodagen». I de åsyftade rättsfallen har högsta domstolen haft att taga ställning till frågan, huruvida den arbetstagaren tillkommande förmånsrät-

ten för lönefordran genom det av arbetsgivaren verkställda löneavdraget i motsvarande omfattning övergått å kronan. Till stöd för en sådan uppfattning hade åberopats, bland annat, ett tidigare avgörande i högsta domstolen (NJA 1931 s. 386) enligt vilket stad medgavs förmånsrätt i konkurs enligt 17 kap. 4 § handelsbalken för arbetare påförda utskylder, vilka genom *införse* innehållits å deras lön men av deras arbetsgivare icke redovisats till exekutor före arbetsgivarens inträffade konkurs. Högsta domstolen hade därvid uttalat, att den fordringsrätt till de innehållna medlen som övergått å staden finge anses vara förenad med samma förmånsrätt som tillkommit löntagarna.

Som framgår av det förut sagda har högsta domstolen vid sina avgöranden år 1949 icke ansett kronan ha en motsvarande förmånsrätt beträffande genom *löneavdrag* innehållna medel. Högsta domstolen uttalade nämligen, att fordringen i fråga icke kunde, såsom kronan gjort gällande, anses utgöra fordran å inestående lön som övergått från arbetstagaren till kronan, varför yrkandet att för fordringen, lika med löntagare, åtnjuta förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken saknade fog.

Av den utav de sakkunniga förebragta utredningen framgår, att arbetsgivare i relativt stor utsträckning underlåtit att redovisa av dem innehållna skattebelopp och att de oredovisade skattebeloppen i åtskilliga fall varit av betydande storleksordning. Det finnes anledning instämma i de sakkunnigas uttalande, att utan förmånsrätt kan det allmännas skatteförluster förutses bli avsevärda.

Sett ur denna synpunkt ter det sig följaktligen angeläget att tillskapa förmånsrätt för fordran å innehållna skattemedel. Flertalet remissinstanser har även uttalat sig för en lagstiftning av sådan innebörd. Vissa näringsorganisationer har emellertid avstyrkt förslaget och därvid bl. a. åberopat i tidigare sammanhang anförda invändningar om att införande av s. k. tysta förmånsrätter icke stode i överensstämmelse med reglerna för en god kreditlagstiftning.

För egen del kan jag icke finna de sålunda anförda invändningarna avgörande vid ett ställningstagande till frågan om nu ifrågasatt förmånsrätt bör införas eller ej. Förutom de nyss angivna rent fiskaliska synpunkterna talar för ett genomförande av förslaget att gällande bestämmelser medger förmånsrätt, jämlikt 17 kap. 12 § handelsbalken, i gäldenärens konkurs för denne påförd skatt; det synes med hänsyn härtill naturligt att förmånsrätt bör finnas även beträffande skattefordran vilken som en följd av det nya uppbördssystemets konstruktion riktas mot arbetsgivaren. Utan den ifrågasatta förmånsrätten skulle för övrigt, som länsstyrelsen i Värmlands län frambållit, ett resultat av uppbördsreformen bli att oprioriterade borgenärer skulle erhålla större möjlighet till högre procentuell utdelning i arbetsgivarens konkurs än vad fallet varit om äldre uppbördsregler fortfarande gällt. Såsom ett ytterligare och icke oväsentligt skäl för förslagets genomförande bör vidare anföras, att arbetstagare, vilka genom det nya uppbördssystemet betagits rätten att själva erlägga sina skatter, med fog kunna

kräva att vad de avstått i form av löneavdrag å sin intjänta lön verkligen kommer — så långt nu detta låter sig göra med hänsyn till andra intressen som jämväl måste beaktas — det avsedda ändamålet till godo. Slutligen bör gentemot invändningen om det mindre lämpliga i att införa en s. k. tyst förmänsrätt framhållas, att då i det enskilda fallet lämpligheten av en kreditgivning skall bedömas, hänsyn givetvis bör tagas till det allmänt kända förhållandet att en arbetsgivare har redovisningsskyldighet till kronan för genom löneavdrag innehållna medel. Det kan för övrigt förutses, att en arbetsgivare finner det angeläget att jämväl av sist antydda skäl fullgöra denna sin redovisningsskyldighet; har kreditgivaren anledning misstänka att arbetsgivaren brustit härutinnan, lär den omständighet nämligen starkt påverka bedömandet av dennes kreditvärdighet.

Av det nu anförda framgår, att jag för egen del vill instämma i de sakkunnigas förslag att förmänsrätt bör införas för kronans fordran å arbetsgivare för av denne genom löneavdrag innehållna men icke redovisad skatt. Med denna uppfattning uppkommer frågan *vilken* förmänsrätt som skäligen bör ifrågakomma.

De sakkunniga framhåller att de övertägligt lämpligheten av att förplikta arbetsgivare att hålla genom löneavdrag innehållna skattebelopp avskilda från övriga tillgångar samt tillika föreskriva att skattemedlen skulle insättas på spärrat konto. Med en sådan anordning skulle det allmänna vid konkurs kunna åberopa separationsrätt enligt 17 kap. 2 § handelsbalken. Av närmare angivna skäl har de sakkunniga emellertid ansett sig böra avvisa en sådan anordning.

Jag delar de sakkunnigas betänkligheter mot införande av bestämmelser av antytt slag.

De sakkunniga har vidare uttalat den meningen, att det allmännas ifrågasvarande skattefordran härledde sig från arbetstagarens lönefordran och att med hänsyn härtill förmänsrätt enligt 4 § samma kapitel kunde anses böra ifrågakomma. De sakkunniga avvisar emellertid denna tanke, då i sistnämnda paragraf angiven förmänsrätt av sociala skäl syntes böra förbehållas egentliga lönefordringar och därmed enligt gällande bestämmelser i förevarande avseende likställda fordringar. Efter övertäglig jämväl huruvida förmänsrätt borde föreskrivas enligt 17 kap. 11 §, har de sakkunniga stannat för att föreslå förmänsrätt enligt samma kapitel 12 §.

Även för egen del anser jag övertäglig skäl tala för förmänsrätt enligt 17 kap. 12 § handelsbalken. Det synes mig nämligen riktigt och lämpligt att i förmänsrättshänseende likställa skattefordringar gentemot gäldenären med fordringar å arbetsgivare för genom löneavdrag innehållna skattemedel. Denna min uppfattning sammanhänger även därmed att jag icke delar de sakkunnigas uppfattning att en förmänsrätt enligt 17 kap. 4 § skulle kunna motiveras med att kronan genom arbetsgivarens löneavdrag övertagit en lönefordran med därmed förenad förmänsrätt enligt sistnämnda stadgande. Med hänsyn till de praktiska konsekvenserna av detta resonemang torde vara erforderligt att närmare utföra detsamma.

Den föreskrivna skyldigheten för arbetsgivare att å arbetstagares lön verkställa avdrag för skatt utgör ett led i ett uppbördssystem, som syftar till att »vid källan» uttaga den på inkomsten belöpande skatten. Att arbetsgivaren ålagts verkställa löneavdrag är en rent uppbördsteknisk omständighet, som är att se mot bakgrunden av att en sådan anordning befunnits vara den ur skilda synpunkter lämpligaste för genomförandet av ett källskattesystem. Arbetsgivaren har med andra ord ålagts att för kronans räkning utföra vissa uppgifter av uppbördsteknisk natur och löneavdraget är följaktligen att betrakta som den normala formen för skattebetalning för löntagare.

En konsekvens av detta resonemang blir, att då vederbörligt löneavdrag för skatt gjorts, det häremot svarande beloppet därigenom förlorar sin karaktär av lönefordran samtidigt som för kronan gentemot arbetsgivaren tillskapas en självständig fordringsrätt avseende skatt motsvarande det till arbetstagaren icke utbetalade beloppet. Eftersom sålunda någon fordran å lön icke övergått från arbetstagaren till kronan genom löneavdraget, kan kronan icke heller ha för det innehållna beloppet förvärvat förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken.

Riktigheten av det nu sagda måste anses bekräftad genom utgången i de förut omnämnda, av högsta domstolen år 1949 avgjorda målen.

En ytterligare konsekvens torde få anses bli, att det genom löneavdrag innehållna beloppet icke motsvarar någon arbetstagarens tillgång, som kan tagas i mät för dennes gäld. Följaktligen finnes icke heller anledning att, såsom de sakkunniga föreslagit, intaga en bestämmelse i uppbördsförordningen att genom löneavdrag innehållet skattebelopp icke skall kunna hos arbetsgivaren utmätas för arbetstagarens gäld.

De sakkunnigas uppfattning att kronan genom löneavdraget övertagit en arbetstagarens lönefordran synes ha grundats på den omständigheten, att i praxis kronan tillerkänts förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken i arbetsgivarens konkurs för genom införsel innehållet belopp. En bestämd skillnad måste emellertid anses föreligga mellan genom införsel innehållet belopp och genom löneavdrag enligt uppbördsförordningen innehållen skatt. Som jag nyss framhållit utgör sistnämnda avdrag den valda formen för den allmänna skatteuppbörden. Införsel är däremot en specialexekution, som tillgripes gentemot en försumlig skattebetalare. Denna specialexekution får anses innebära, att viss del av en arbetstagares lönefordran tvångsvis överföres å det allmänna. För den sålunda överförda lönefordran kvarstår — som framgår av det förut berörda av högsta domstolen år 1931 avgjorda målet — förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken. Först sedan vederbörande utmättningsman av arbetsgivaren mottagit beloppet i fråga, torde karaktären av lönefordran ha upphört att existera.

Det torde emellertid, oaktat de bakomliggande förhållandena, ur vissa synpunkter te sig egendomligt att bibehålla förmånsrätt enligt sistnämnda paragraf för genom införsel för skatt eller allmänna avgifter innehållet belopp, därest bättre förmånsrätt än enligt 17 kap. 12 § icke skulle föreskrivas för

vad som genom löneavdrag innehålles. Jag vill därför ansluta mig till de sakkunnigas förslag att i sistnämnda paragraf intages en bestämmelse om att jämväl för ifrågavarande införselmedel skall åtnjutas där angiven förmånsrätt. I detta sammanhang må framhållas att genom införsel innehållna belopp f. n. icke alltid åtnjuter förmånsrätt. Förutsättningen för att sådan skall föreligga är att den löne-, pensions- eller livräntefordran, vari införsel beviljats, är förenad med förmånsrätt. Vad angår livräntefordringar torde dessa ofta vara oprioriterade. För att få en enhetlig reglering bör emellertid den nya bestämmelsen i 17 kap. 12 § avse även sådana för skatt innehållna införselmedel, som nu icke ha förmånsrätt.

Jag har förut framhållit, att enligt min mening har vad som genom vederbörligt löneavdrag av arbetsgivaren innehållits å arbetstagares lön förlorat sin karaktär av lönefordran samtidigt som för kronan uppkommit en motsvarande skattefordran hos arbetsgivaren. Det sagda torde emellertid i vissa speciella fall icke helt gälla. Jag erinrar om de förut omnämnda fallen, då arbetsgivaren — på grund av arbetstagarens underlåtenhet att överlämna debetsedel — kan ha gjort högre löneavdrag än som skulle ha verkställts, därest debetsedeln i fråga överlämnats. I dessa fall skall, om debetsedeln överlämnas innan arbetsgivaren nästföljande uppbördstermin redovisat de innehållna medlen till uppbördsmyndigheterna, arbetsgivaren till arbetstagaren återställa vad som för mycket innehållits. Detsamma gäller om jämningsbeslut av lokal skattemyndighet företes efter det löneavdrag gjorts.

I nu antydda fall torde arbetstagaren få anses ha bibehållit en motsvarande lönefordran å arbetsgivaren. Denna fordran äger han vid arbetsgivarens konkurs bevaka under åberopande av förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken. Skulle kronan i sådant fall ha bevakat hela det genom löneavdrag innehållna beloppet, bör följaktligen en mot det av arbetstagaren bevakade beloppet svarande avräkning å av kronan bevakat belopp göras.

Det kan tilläggas, att i vissa av dessa fall arbetstagaren kan finna det fördelaktigare att underlåta bevakning, nämligen med hänsyn till uppbördsförordningens bestämmelser att preliminär skatt, som arbetsgivaren genom löneavdrag innehållit, under alla förhållanden tillgodoräknas den skattskyldige för att i förekommande fall av skattemyndigheterna restitueras.

I detta sammanhang må erinras om vad Svea hovrätt anfört därom att statsverket borde ersätta arbetstagare, som i arbetsgivarens konkurs icke kunnat utfå genom löneavdrag för mycket innehållen skatt. Enligt min mening torde tillräckliga skäl för en sådan bestämmelse knappast föreligga. Av det nyss sagda framgår att allenast när fråga är om löneavdrag för gäldande av kvarstående skatt, den av hovrätten antydda situationen behöver uppkomma och att denna i sådant fall har föranletts av arbetstagarens underlåtenhet att efterkomma skyldigheten att överlämna sin debetsedel å slutlig skatt. För övrigt må framhållas, att arbetstagaren i detta fall åtnjuter en så god förmånsrätt som enligt 17 kap. 4 § handelsbalken.

Vad härefter angår omfattningen av den ifrågasatta förmånsrätten, innebär de sakkunnigas förslag att förmånsrätten skulle avse genom löneavdrag innehållen skatt, som enligt verkställd debitering förfallit till betalning innan beslut om egendomens avträdande till konkurs meddelats men icke tidigare än två år före konkursansökningens ingivande. Detta innebär en anknytning till reglerna om förmånsrätt för gäldenärens egen skatt.

Mot de sakkunnigas förslag i denna del har vid remissbehandlingen riktats vissa invändningar. Jag tillåter mig här allenast hänvisa till vad justitiekanslersämbetet och länsstyrelsen i Värmlands län framhållit.

För egen del anser jag övervägande skäl tala för en sådan utformning av bestämmelserna, att förmånsrätten kommer att omfatta av arbetsgivaren genom löneavdrag innehållen skatt under en viss tidsperiod. Förmånsrätten göres då icke beroende av om den underlåtna redovisningen av skattemedel upptäckes och låter sig till beloppet fastställas å sådan tid, att en s. k. uppdebitering av preliminär A-skatt hinner göras före tidpunkten för beslutet om egendomens avträdande till konkurs.

Däremot ansluter jag mig till de sakkunnigas förslag i avseende å den tidsbegränsning, som bör gälla för den ifrågasatta förmånsrätten. Det synes nämligen följdriktigt att välja samma tidsbestämning, som gäller i fråga om förmånsrätt för konkursgäldenärs egna skatter; förmånsrätt bör sålunda föreligga endast för belopp, som innehållits innan konkursbeslutet meddelades men ej tidigare än två år före konkursansökningens ingivande.

Vad angår sådan kronans fordran mot arbetsgivare, som grundas därå att arbetsgivaren underlåtit att göra föreskrivet löneavdrag, delar jag de sakkunnigas mening att dylik fordran icke bör vara förenad med förmånsrätt.

I anledning av vad i något remissyttrande anförts därom att konkursdomaren borde åläggas skyldighet att underrätta lokal skattemyndighet om beslut att egendom avträtts till konkurs, får jag framhålla att en dylik föreskrift knappast synes erforderlig, då enligt gällande bestämmelser lokal skattemyndighet skall genom utmätningsman erhålla sådan underrättelse.

Godtages vad jag i det föregående föreslagit om att förmånsrätt enligt 17 kap. 12 § handelsbalken införes för kronans fordran å arbetsgivare för genom införsel innehållen skatt, innebär detta en rättslig reglering i förmånsrättshänseende av vissa i anledning av införsel uppkomna fordringsanspråk. Såsom justitiekanslersämbetet antytt, torde i sådant läge uttryckliga bestämmelser böra meddelas beträffande vad som i avseende å förmånsrätt skall gälla för annan i anledning av införsel uppkommen fordran.

Införsel i avlöning, pension eller livränta kan erhållas enligt 1 § införsellagen för vissa närmare angivna familjerättsliga underhållsbidrag, enligt 20 § samma lag för fattigvårdsstyrelses eller barnavårdsnämnds i nämnda paragraf angivna fordran å enskild försörjningsskyldig och enligt 22 § införsellagen för förfallna böter och viten.

Förut har framhållits att uttryckliga bestämmelser om förmånsrätt i avseende på införselmedel icke meddelats. Ej heller har frågan varit föremål för prövning i högsta instans annat än då fråga varit om införsel för skatt. Likväl torde i den i ämnet förda diskussionen i allmänhet ha antagits att förmånsrätt skulle även i övriga fall föreligga enligt 17 kap. 4 § handelsbalken. Såsom stöd för en sådan uppfattning har därvid kunnat åberopas vissa uttalanden i samband med lagstiftningsåtgärder berörande reglerna om förmånsrätten. Här må erinras om att första lagutskottet i sitt utlåtande nr 12 till 1925 års riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 10 med förslag till vissa ändringar i införsellagen samt i anledning därav väckta motioner uttalade, att där stat eller kommun genom införsel övertog lönefordran såsom likvid för oguldna utskylder, kunde med skäl ifrågasättas, att jämväl den med lönefordringen förbundna förmånsrätten överginge på staten eller kommunen. Utskottet tillade att en sådan uppfattning vunno stöd i åtskilliga uttalanden, som i svensk teori och praxis förekommit beträffande likärtade spørsmål. Sälunda hade lagrådet vid ett tillfälle tagit ståndpunkt till frågan, huruvida vid frivillig överlåtelse av en lönefordran den i 17 kap. 4 § handelsbalken stadgade förmånsrätten överginge på den som övertagit fordringen. I anledning av en vid 1914 års riksdag ifrågasatt provisorisk utsträckning av giltighetstiden för den i nyssnämnda lagrum stadgade förmånsrätten för lönefordringar (proposition nr 280/1914 B) uttalades nämligen inom lagrådet den mening, att enligt gällande rätt en fordran på inestående lön även efter överlåtelse från den ursprunglige fordringsägaren vore förenad med den förmånsrätt, som denne kunnat påfordra, och denna uppfattning delades även av chefen för justitiedepartementet. Anmärkas finge även, att den beslätade frågan huruvida den, som gått i borgen för annans förbindelse, när han nödgades infria densamma, inträdde icke blott i borgenärens fordringsrätt utan även i hans förmånsrätt, i praxis besvarats jakande i mål rörande förmånsrätt enligt 17 kap. 6 § handelsbalken för oguldna arrendeavgifter med mera (NJA 1915 s. 426). Ansåges kronan och kommunerna vid införsel inträda i den förmånsrätt, som enligt 17 kap. 4 § handelsbalken tillkomme arbetaren för hans lönefordran, syntes särskilda bestämmelser till tryggande av det allmännas rätt icke vara erforderliga. Skulle emellertid behov yppa sig att i lag reglera hithörande frågor, torde Kungl. Maj:t icke underlåta att för riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Något dylikt förslag har emellertid icke framlagts. I proposition nr 210 till 1944 års riksdag med förslag till vissa ändringar i införsellagen berördes ånyo förevarande spørsmål. Vederbörande departementschef gjorde nämligen på förekommen anledning det uttalandet att fordran på oredovisade införselmedel i arbetsgivares konkurs vore förenad med den förmånsrätt som tillkomme arbetstagares lönefordran samt att något särskilt stadgande därom följaktligen icke vore erforderligt.

Till uppfattningen att förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken skulle föreligga för fordran på arbetsgivare i anledning av att denne icke redovisat

genom införsel för annat än skatt innehållet belopp har naturligen i hög grad bidragit utgången i det förut omnämnda av högsta domstolen år 1931 avgjorda målet, då sådan förmånsrätt förklarades föreligga för genom införsel för skatt innehållet belopp.

Den sålunda återgivna uppfattningen torde i första hand ha avseende å de fall, då införsel skett jämlikt 1 eller 20 § införsellagen för uttagande av underhållsbidrag. Det torde böra observeras att för dessa fall även gäller, att arbetsgivarens insolvens drabbar den underhållsskyldige; fordringen å denne torde nämligen få anses kvarstå till dess den underhållsberättigade respektive fattigvårdsstyrelsen eller barnavårdsnämnden utfått underhållsbidraget. Detta synes utgöra ett ytterligare skäl för att i nu avsedda fall samma förmånsrätt skall förefinnas beträffande det genom införsel innehållna beloppet som för den fordran, vari införseln skett. I 17 kap. 4 § bör därför, såsom ett tredje stycke, införas ett stadgande av innehåll, att samma förmånsrätt, som enligt första eller andra stycket åtnjutes för fordran å avlönings-, pensions- eller livräntebelopp, även skall gälla för fordran å belopp, som på grund av införsel jämlikt 1 eller 20 § införsellagen innehållits av avlöningen, pensionen eller livräntan.

Även 17 kap. 11 § innehåller såsom förut nämnts en bestämmelse om förmånsrätt för visst slag av livräntor. Jämväl detta stadgande bör på motsvarande sätt som 17 kap. 4 § kompletteras med en regel avseende det fall att införsel beviljats i livräntan.

Även vid införsel för böter och viten kan göras gällande att fråga är om en kvarstående, av det allmänna övertagen lönefordran och att på grund härav förmånsrätt skulle föreligga enligt 17 kap. 4 § handelsbalken. En sådan uppfattning ter sig dock något oviss, nämligen med hänsyn till stadgandet i 18 § samma kapitel att böter äga minsta rätt. Möjligen kan emellertid göras gällande att sistnämnda stadgande allenast har avseende å förmånsrätt för fordran å böter som ådömts gäldenären.

Oaktat hur gällande bestämmelser om förmånsrätt bör tolkas i nu förevarande hänseende, synes emellertid kunna göras gällande att tillräckliga skäl icke föreligger för förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken. Tvärtom synes naturligt att i förmånsrättshänseende likställa dessa fordringar med böter. En sådan lösning skulle stå i överensstämmelse med den enhetliga reglering som jag tidigare föreslagit skola gälla i avseende å förmånsrätt för skatt. Jag förordar följaktligen att en bestämmelse därom meddelas.

Det nuvarande stadgandet i 17 kap. 18 § avser enligt ordalagen endast böter men torde gälla även beträffande viten. Om paragrafen nu kompletteras med en bestämmelse avseende införselmedel, som innehållits för böter och viten, bör samtidigt den formella jämkningen vidtagas att paragrafen även i övrigt uttryckligen kommer att gälla såväl böter som viten. Att med viten i de sammanhang varom nu är fråga skall förstås endast viten, som utdömes på grund av myndighets föreläggande eller omedelbart på grund av lag eller författning, och icke viten, som utdömes på grund av avtal och

som sålunda har karaktären av ett på förhand bestämt skadestånd, torde icke särskilt behöva angivas i lagen.

Jag får i detta sammanhang slutligen framhålla, att vad jag i det föregående anfört haft avseende uteslutande å de av mig direkt behandlade frågorna. Det sagda innebär alltså icke något ställningstagande till hur sådana förmånsrättsfrågor bör bedömas, som kan uppkomma i andra fall då förmånsberättigad fordran överlåtit eller eljest övertagits.»

Lagrådet.

Lagrådet har yttrat, bland annat, följande.

»Den viktigaste fråga, som avses i förslaget, rör införandet av förmånsrätt för kronans fordringsanspråk hos arbetsgivare å belopp, som denne jämlikt uppbördsförordningen innehållit genom löneavdrag för arbetstagares utskylder m. m. Olika meningar ha tidigare rått, huruvida detta fordringsanspråk var förenat med förmånsrätt. Sålunda har gjorts gällande, att anspråket skulle utgöra fordran å inestående lön, som övergått från arbetstagaren till kronan, och att denna följaktligen skulle ha förmånsrätt enligt 17 kap. 4 § handelsbalken. Att detta betraktelsesätt ej är riktigt är numera fastslaget genom de i remissprotokollet åberopade avgörandena av högsta domstolen under år 1949. Lagrådet finner i likhet med departementschefen, att löneavdraget utgör en form av skattebetalning för löntagaren, vilken verkställes genom arbetsgivarens förmedling, samt att den fordringsrätt, som kronan genom innehållandet förvärvar å arbetsgivaren, är till sin natur fullt självständig och saknar förmånsrätt.

Enligt förslaget skall kronan åtnjuta förmånsrätt i arbetsgivarens konkurs jämlikt 17 kap. 12 § handelsbalken för omförmälda fordringsanspråk. Antages förslaget, införes i vår rätt en ny tyst förmånsrätt. Häremot ha allvarliga betänkligheter uttalats av organisationer inom näringslivet. Enligt lagrådets mening sakna dessa betänkligheter icke fog. De sakkunniga, vilkas betänkande ligger till grund för departementsförslaget, ha själva framhållit, att det allmännas bevakning i en konkurs för innehållna medel ibland avser betydande belopp, och till belysande härav hänvisat till rättsfallet i NJA 1949 s. 318, där fråga var om oredovisade löneavdrag till belopp överstigande 100 000 kronor. I yttranden av justitiekanslersämbetet och länsstyrelsen i Värmlands län har vidare påpekats, att arbetsgivarens underlåtenhet att redovisa vanligen icke upptäcker förrän i samband med arbetsgivarens konkurs. En företagares konkursborgenärer (t. ex. förlagsgivare eller leverantörer) kunna således lätteligen komma att för sina fordringar konkurrera med ett kronans fordringsbelopp, varom de saknat kännedom före konkursen och som kanske betager dem möjlighet till utdelning. Häremot har, såsom av remissprotokollet framgår, bland andra synpunkter anförts, att utan den föreslagna förmånsrätten ett resultat av uppbördsreformen skulle bli, att oprioriterade borgenärer skulle erhålla möjlighet

till högre procentuell utdelning i arbetsgivarens konkurs än med tillämpning av äldre uppbördsregler. Detta påstående kan synas teoretiskt riktigt, men förhållandena torde ofta ställa sig annorlunda i verkligheten. Det vanligaste fallet lär nämligen vara, att en företagare fortsätter sin rörelse även sedan den börjat gå med förlust. Då han, vid risk av arbetsinställelse, icke kan underlåta att betala sina arbetare deras löner, tvingades han, medan det gamla uppbördssystemet gällde, att inställa betalningarna, sedan kreditmöjligheterna uttömts. Det nya uppbördssystemet med löneavdrag möjliggör emellertid, att han med samma kreditmöjligheter kan uppskjuta betalningsinställelsen, samt medför normalt, att då konkurs inträder skuldsumman ökats men tillgångarna ej vuxit. Denna situation erbjuder ingen fördel för de oprioriterade borgenärerna.

Emellertid framstår det, såsom de sakkunnigas betänkande och avgivna yttranden bestyrka, ur statsverkets synpunkt angeläget, att kronans fordringsrätt beredes bättre skydd än denna nu har. Det torde vara att förvänta, att kreditgivare och andra borgenärer i framtiden komma att få större möjlighet än nu att förutse och beräkna kronans fordran gentemot företagaren. Såsom de sakkunniga anfört, föreligger också anledning att räkna med att myndigheternas kontroll beträffande arbetsgivarna kan effektiviseras så, att skattefordringar till så stora belopp, som tidigare förekommit, icke behöva uppkomma. Av nu anförda skäl och i betraktande av vad övrigt anförts till stöd för förslaget samt särskilt därav att kronan ej tillförsäkrats bättre förmånsrätt än enligt 12 § anser sig lagrådet — om än med viss tvekan — icke böra ställa sig avvisande mot förslaget.

Departementschefen har i remissprotokollet berört åtskilliga speciella frågor angående kronans och arbetstagarens bevakningsrätt i konkurs, varom olika meningar kunna råda. De föreslagna lagändringarna i 17 kap. handelsbalken ha emellertid ej till uppgift att lösa dessa frågor, vilka främst röra tolkningen av uppbördsförordningen och dess grunder. Det synes närmast ankomma å rättstillämpningen att besvara dem. Vid sådant förhållande och då frågorna icke lära äga någon större praktisk betydelse för belysande av omfånget av den föreslagna förmånsrätten, anser sig lagrådet sakna anledning att i detta sammanhang taga ställning till desamma.

Vad angår den föreslagna förmånsrätten för kronans fordran å belopp, som arbetsgivare innehållit på grund av införsel för utskylder eller allmänna avgifter, kan förtjäna framhållas att, enligt den åsikt som numera torde vara rådande, den förmånsrätt, som tillkommer en fordran, är oberoende av vem som gör fordringen gällande. Godtages betraktelsesättet, att genom införseln arbetstagarens lönefordran överföres på det allmänna, utgör förslaget om förmånsrätt, vilken icke är bättre än enligt 12 §, i vissa fall ett brytande av denna princip, innebärande ett tillbakaflyttande av kronans förmånsrätt. Å andra sidan kunna, såsom i remissprotokollet framhållits, goda skäl anföras för att likställighet förefinnes mellan fordringsanspråk av sist omnämnda beskaffenhet och fordringsanspråk, som grunda sig på löneavdrag. Vad nu sagts hänför sig till att lönefordringen i kronans hand försäm-

ras med avseende å förmånsrätten. Att märka är emellertid också, att fordringen understundom kan få förmånsrätt, ehuru sådan rätt nu saknas. Förutom i vissa av departementschefen omnämnda fall blir detta händelsen, när lönen avser tid mellan ett år och två år före konkursansökningen. Lönefordringen är då icke förenad med förmånsrätt i arbetstagarens hand ens om denne är att hänföra till den i förmånsrättshänseende bäst ställda kategorien löntagare, nämligen betjänter och tjänstehjon, men fordringen får det oaktat i kronans hand förmånsrätt enligt 12 §. Beträffande andra löntagare kommer denna olikhet att föreligga i fråga om ännu längre tidsperiod.»

Lagrådet har vid sin granskning vidare i detaljhänseenden gjort vissa påpekanden, huvudsakligen avseende utformningen av själva lagtexten, vilka påpekanden beaktats i propositionen.

Utskottet.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och får alltså hemställa,

att förevarande proposition, nr 7, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 11 februari 1953.

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Olofsson, Lodenius, Lundgren, fru Wallentheim och herr Franzén;

från andra kammaren: herrar Rylander, Lindberg, Landgren, fröken Öberg, herrar Gustafsson i Borås, Hedqvist, Fröding och Andersson i Björkäng.